

Vapo Oy

PL 22
40101 Jyväskylä

Viite Kaatiaisnevan turvetuotantohankkeen ympäristövaikutusten arviointiselostus

Yhteysviranomaisen lausunto Kaatiaisnevan turvetuotantohankkeen ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta

Vapo Oy on toimittanut Kaatiaisnevan turvetuotantohankkeen ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/1994) mukaisen arviointiselostuksen 2.2.2011 Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle (ELY-keskus). Arviointimenettely käynnistyi 12.2.2009, kun Vapo Oy toimitti yhteysviranomaiselle hankkeen arviointiohjelman.

Ympäristövaikutusten arviointimenettely

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain, YVA-lain (468/1994) ja sen nojalla annetun asetuksen (713/2006) 6 §:n hankeluettelon 2 e-kohdan mukaan arviointimenettelyä sovelletaan turvetuotantoon, kun yhtenäiseksi katsottava tuotantopinta-ala on yli 150 hehtaaria. Nyt kyseessä olevan Kaatiaisnevan hankkeen tuotantopinta-ala on 180 ha, jolloin YVA-lakia sovelletaan siihen. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus (aiemmin Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus) toimii arvioinnissa YVA-lain 6 a §:n tarkoittamana yhteysviranomaisena.

YVA-menettelyn aluksi hankkeesta vastaava toimitti yhteysviranomaiselle arviointiohjelman, joka oli suunnitelma siitä, mitä ja miten hankkeen ympäristövaikutuksia aiotaan selvittää. Yhteysviranomaisen kuullut arviointiohjelman nähtävillä olost ja pyysi siitä lausuntoja. Mieli-
piteensä saivat esittää kaikki sitä haluavat. Saatuaan lausunnot ja mielipiteet yhteysviranomaisen antoi 4.5.2009 Kaatiaisnevan hankkeesta vastaavalle eli Vapo Oy:lle lausuntonsa arviointiohjelmasta ja siitä, miltä osin sitä on täydennettävä.

Arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon perusteella hankkeesta vastaava laati ympäristövaikutusten arviointiselostuksen, joka tuli samanlaiseen menettelyyn kuin arviointiohjelmakin.

Arviointiselostus ja yhteysviranomaisen siitä antama lausunto tulee liittää mahdollisiin lupahakemusasiakirjoihin. Yli 10 hehtaarin turvetuotantoalue edellyttää ympäristönsuojelulain (YSL 86/2000) mukaisen ympä-

ristöluvan hakemista. Kaatiaisnevan mahdollisen ympäristölupahakemuksen käsittelee Pohjois-Suomen aluehallintovirasto ympäristövaikutusten arviointimenettelyn päättymisen jälkeen.

HANKE

Vapo Oy suunnittelee turvetuotantoa Kärsämäellä sijaitsevalle Kaatiaisnevan alueelle. Vapo Oy:lla on Kaatiaisnevan suoalueesta hallinnassa 228 ha, josta tuotantosuunnitelman mukaista tuotantoaluetta on 180 ha. Alue on metsäoitettu noin 30 hehtaarin ojittamatonta suoaluetta lukuun ottamatta. Lähellä hankealueen itäpuolta virtaa Pyhäjoki. Venetpalon kylä sijaitsee Pyhäjoen varrella noin kahden kilometrin päässä hankealueesta.

Kaatiaisneva kuuluu Pyhäjoen vesistöalueeseen. Hankealueen vedet on suunniteltu johdettaviksi luontaisten laskusuuntien mukaisesti kahta reittiä Pyhäjokeen. Pohjoisosasta vedet laskevat Luonuanojaa pitkin Pyhäjokeen ja eteläosasta laskuojaa pitkin Pyhäjokeen Tulkunsuvannon kohdalla.

Hankkeen tarkoituksena on energiaturpeen tuotanto teollisuuden ja yhdyskuntien käyttöön. Hankealueen suunnitellaan tuottavan energiaturvetta Haapaveden ja Oulun voimalaitoksille sekä ympäristöturvetta lähiympäristöön kuivikkeeksi, kompostointiin, lietteiden imeytykseen ja maanparannukseen.

Tuotantovaiheen arvioidaan kestävän 25-30 vuotta. Turvetuotannon loputtua alue siistitään ja tarpeettomat rakenteet ja rakennelmat poistetaan alueelta. Mahdollisia jälkikäyttömuotoja Kaatiaisnevalla ovat metsittäminen, viljely, ruokohelpin viljely tai kosteikon perustaminen. Alue on suurimmaksi osaksi Vapo Oy:n omistuksessa ja Vapo päättää omistamiensa alueiden jälkikäytöstä.

Hankkeen vaihtoehdot

Arviointiselostuksessa on arvioitu seuraavat hankkeen vaihtoehdot:

0-vaihtoehto (VE0): Hanketta ei toteuteta lainkaan.

Vaihtoehto1 (VE1): Hankkeen toteuttaminen koko tuotantokelpoisella alueella. Vesienkäsittelynä on ympärivuotinen pintavalutus.

Hankkeesta vastaava

Kaatiaisnevan turvetuotantohankkeesta ja ympäristövaikutusten arvioinnista vastaa Vapo Oy, yhteyshenkilönä Martti Patrikainen. Konsulttina arviointiselostuksen laatimisessa on toiminut Jyväskylän ympäristöntutkimuskeskus, yhteyshenkilönä Irene Huuskonen. Yhteysviranomaisena toimii Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, yhteyshenkilönä Marjaana Eerola.

ARVIOINTISELOSTUKSESTA TIEDOTTAMINEN JA KUULEMINEN

Yhteysviranomaisena toimiva Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus kuulutti arviointiselostuksen nähtävillä olosta Sanomalehti Kalevassa sekä paikallisessa Selänne-lehdessä. Arviointiselostus ja kuulutus olivat nähtävillä 21.2.–15.4.2011 Kärsämäen kunnanvirastossa ja kirjastossa, Haapaveden kaupungintalolla ja kirjastossa, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa sekä ELY-keskuksen Internet-sivuilla.

Arviointiselostusta esiteltiin yleisötilaisuudessa 23.3.2011 Kärsämäen Venetpalon koululla. Tilaisuudessa oli läsnä yli 40 henkilöä.

Yhteysviranomaisen varasi lausunnonantomahdollisuuden Kärsämäen kunnalle, Haapaveden kaupungille, Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen ympäristölautakunnalle, Pohjois-Pohjanmaan liitolle, Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalveluille, Pohjois-Suomen aluehallintoviraston Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualueelle, Kainuun ELY-keskuksen kalatalouspalveluille, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselle, Kärsämäen osakaskunnalle, Pyhäjokivarren kalastusalueelle, Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry:lle sekä Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry:lle. Lausuntopyyntöjen liitteenä toimitettiin arviointiselostus. Lisäksi jokaisella on ollut oikeus esittää mielipiteensä.

YHTEENVETO ANNETUISTA LAUSUNNOISTA JA MIELIPITEISTÄ

Kärsämäen kunta, kunnanhallitus 11.4.201, pöytäkirjaote § 105

Kärsämäen kunnanhallitus vastustaa hanketta sen ympäristölle ja asukkaiden terveydelle aiheutuvien riskien perusteella.

Kaatiaisnevan turvetuotantoalueen eteläosa tulee vain runsaan 200 metrin etäisyydelle Pyhäjoesta, joten humuksella, hiukkasilla ja valumilla on lyhyt matka suoraan Pyhäjokeen. On myös mahdollista, että päästöt kasaantuvat Venetpalon voimalaitoksen uomaan ja vanhaan kunnostettuun luonnontilassa olevaan uomaan. Kunnalla on velvoitteet pitää kyseiset uomat puhtaina pajuista ja veden tuomista päästökasaumista. Lisäksi Pyhäjoen vesi voi nousta etenkin kevättulvien aikaan turvetuotantoalueelle ja laskeutusaltaalle saakka ja aiheuttaa äkillisen suuren päästön.

Pyhäjärven varressa on viisi loma-asuntoa noin puolen kilometrin ja viisi loma-asuntoa noin kilometrin etäisyydellä turvetuotantoalueesta. Sekä turpeen nosto- ja aumausvaiheet että kuormaus- ja kuljetusliikenne aiheuttaisivat meluhaittaa asutukselle. Lausunnossa todetaan myös Kärsämäen kylän asukkaiden asettuneen yksimielisesti vastustamaan Kaatiaisnevan turvetuotantohanketta.

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Pohjois-Pohjanmaan liitto totesi arviointiohjelmasta antamassaan lausunnossa, että hankealue sisältyy Pohjois-Pohjanmaan energiastategiassa esitettyihin, maakuntavaltuuston hyväksymiin soihin. Edellytyksenä kuitenkin on, ettei vaikutusarvioinnissa ilmene sellaista, joka olisi riskitilassa maakuntakaavan turvetuotantoa koskevan yleismääräyksen tai maakuntakaavan muiden merkintöjen kanssa. Arviointiselostuksessa on käsitelty hankkeen suhde maakuntakaavaan. Kaatiaisnevan turvetuotantoon ottaminen on linjassa maakuntakaavan yleismääräysten kanssa. Maakuntakaavan toteutuminen edellyttää kuitenkin Pyhäjokeen ja Venetpalon kylään kohdistuvien vaikutusten hallintaa. Pyhäjokilaakso on maakuntakaavassa maaseudun kehittämisen kohdealue. Arviointiselostuksessa on tuotu esiin, että Pyhäjoen tulviminen vesienkäsittelyrakenteille ja tuotantokentälle aiheuttaisi kuormituspiikin. Hankkeen jatkosuunnittelussa onkin Pohjois-Pohjanmaan liiton mielestä syytä pohtia tulvariskiä tarkemmin ja tarvittaessa tarkentaa tuotantosuunnitelmaa.

Lisäksi riittävä etäisyys jokiuomaan edistäisi hankkeen yhteensovittamista jokilaakson maisemaan, virkistyskäyttöön ja asutukseen liittyvien tavoitteiden kanssa. Venetpalon kylään kohdistuvia haitallisia vaikutuksia, erityisesti liikenteen vaikutuksia asutukseen ja liikenneturvallisuuteen, on tärkeää ehkäistä ja lieventää. Asukaskyselyn tulosten perusteella tehokkaalla vesiensuojelulla on myös merkitystä.

Maakuntahallituksen päätöksen mukaan Pohjois-Pohjanmaan liitto ottaa maakunnallisen suosunnittelun lähtökohdaksi kansallisen suo- ja turvemaiden strategian linjaukset. Liiton näkemyksen mukaan Kaatiaisnevan eri osien sijoittuminen alhaisiin luonnontilaisuusluokkiin 1-2 puoltaa suon ottamista turvetuotantoon.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto/Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

Lausunnossa todetaan, että vaikutuksia on tarkasteltu arviointiselostuksessa monipuolisesti ihmisiin kohdistuvien vaikutusten näkökulmasta. Näistä merkittävimpiä ovat pöly- ja meluvaikutukset tietyillä alueilla sekä liikennevaikutukset.

Mikäli hanke etenee esitetyssä laajuudessa, on tärkeää, että melu- ja pölyvaikutusten seurantaa toteutetaan lähimmillä kiinteistöillä todellisten vaikutusten varmistamiseksi. Myös vähemmän pölypäästöjä aiheuttavia tuotantomenetelmiä tulee suosia, koska potentiaalisia pölylle alttiita kiinteistöjä on alueen läheisyydessä. Liikennevaikutusten lieventämiseksi tulee ensisijaisesti käyttää vähemmän ympäristöhaittaa aiheuttavia kulureittejä.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Lausunnossa todetaan, että pesimälinnuston runsautta ja rakennetta on selvitetty lisää, kuten Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos edellytti arviointiohjelmasta antamassaan lausunnossa.

Tutkimuslaitos edellytti lisäksi tarkempaa tietoa koekalastuksista ja kalastustiedusteluista. Sähkökoekalastuksia on tehty Hankilannevan turvetuotantoalueen laskukohdan ala- ja yläpuolisella alueella vuosina 1989 ja 1992 sekä Pyhäjoen uomassa vuonna 2007. Luonuanon sähkökoekalastukset ovat olleet hyvin suppeita, eivätkä ne riitä kattamaan Kaatiaisnevan hankkeen koko vaikutusalueella Luonuanonjassa. Hankkeen tarkkailuohjelmassa sähkökoekalastusten tulisi kattaa koko Luonuanon ja ulottua Pyhäjoessa Luonuanon laskukohdan ylä- ja alapuolisille koskialueille. Sähkökoekalastuksista on kulunut jo niin paljon aikaa, että ne olisi uusittava tarpeellisessa laajuudessa jo ennen hankkeen käynnistymistä.

Pyhäjoen ja Luonuanon kalastustiedustelu on tehty vuonna 2001. Luonuanonjasta on saatu saaliiksi haukea, lahnaa, ahventa ja särkeä. Tämä viittaa siihen, että haukia nousee Luonuanon kudulle, joten sillä on merkitystä pääuoman haukikannan lisääntymisalueena. Sekä Luonuanonjassa että Pyhäjoessa on ilmoitettu kalojen makuhaitoista erityisesti keskikesällä vähän veden aikaan.

Hankkeen kalataloustarkkailussa tulee selvittää tarkemmin turvetuotannon vaikutuksia kalastukseen sekä makuhaittojen esiintymiseen Luonuanonjassa ja sen lähialueella Pyhäjoessa.

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry

Lausunnossa todetaan, että Kaatiaisnevan arviointiselostus ei ole luotettava arvio hankkeen vaikutuksista. Selostusta on monissa kohdin kirjoitettu ja tulkittu tilaajalle edullisella tavalla. Kaatiaisnevan linnusto on selvitetty erittäin puutteellisesti, mitä johtuen sitä koskevat vaikutusarviot ovat vailla pohjaa. Arvioinnissa käytetty uhanalaisuusluokitus on vanhentunut. Selostuksessa on myös useissa kohdin kirjoitus- ja asiavirheitä, mikä ei anna vakuuttavaa kuvaa työn laadusta.

Ennen 1970-luvun metsäojituksia Kaatiaisneva on ollut luonnontilainen suokokonaisuus, jolla lienee ollut huomattava linnustollinen arvo. Suurin osa ojista on kasvamassa tai kasvanut umpeen ja alue on jo osittain palautumassa lähemmäksi luonnontilaa, mistä kertovat mm. huono puuston kasvu ja suokasvillisuuden esiintyminen laajasti myös ojitetulla alueella. Tärkeimpien suota kuivattavien ojien tukkimisella voitaisiin lyhyellä aikavälillä lisätä Kaatiaisnevan luontoarvoja.

Arviointiselostuksessa ei kerrota suon turpeen merkityksestä ilmasto-muutoksia hillitsevästä hiilen sitojana ja hiilivarastona, veden virtauksen tasaajana tai humuksen ja ravinteiden pidättäjänä.

Hankkeen tavoitteeksi kerrotaan lämmön ja energian katkeamattoman tuotannon varmistaminen. Lausunnonantajan mielestä voimalaitosten turve voidaan korvata kokonaan muilla uusiutuvilla tai uusiutumattomilla polttoaineilla ja hankkeen ainoaksi perusteluksi jää yrityksen oma taloudellinen menestys luonnon monimuotoisuudesta, ilmastomuutoksesta ja ihmisten hyvinvoinnista välittämättä. Lausunnonantajan mukaan arviointiselostuksen väite turvetuotannon kapasiteetin lisäämistarpeesta ei pidä paikkaansa. Pohjois-Pohjanmaalla ei suunnitella uusia turvetta käyttäviä voimalaitoksia, eivätkä nykyiset voimalaitokset ole siirtymässä enemmän turvetta käyttäviksi. Myöskään uutta turvetuotantopinta-alaa ei tarvita korvaamaan käytöstä poistuvaa pinta-alaa, sillä turpeesta voidaan siirtyä uusiutuvaan energiaan sitä mukaan kun alueita poistuu tuotannosta.

Vaihtoehtojen arviointi on jo lähtökohtaisesti riittämätön, koska siinä ei ole käsitelty muita sijoituspaikkavaihtoehtoja. Lisäksi lausunnonantajan mielestä nollavaihtoehtona olisi pitänyt käsitellä ennallistamisvaihtoehtoa ja sen vaikutuksia vesistökuormituksiin ja luontoarvoihin.

Arvioinnin tarkastelualue on rajattu liian suppeaksi. Turvetuotannon aloittamisella on kuivattava vaikutus myös tuotantoaluetta ympäröivään alueeseen, jonka linnusto ja kasvillisuus olisi myös pitänyt selvittää.

Kaatiaisnevan linnustoselvitys on tehty 9.6.2003 linjalaskennalla. Menetelmä soveltuu useimpien yleisten ja runsaslukuisten lintujen parimäärin arviointiin laajoilla alueilla, mutta sitä käyttämällä ei voida arvioida kohteen, esimerkiksi suon, merkitystä harvinaisille ja vähälukuisille lajeille, koska todennäköisyys niiden osumiselle laskentareitille on hyvin pieni. Lisäksi kesällä tehtävä laskenta ei havainnoi lajeja, jotka aloittavat pesintänsä aikaisin. Oikea menetelmä linnuston selvittämiseksi on koko hankkeen vaikutusalueen kattava usean laskentakerran kartoituslaskenta, jossa ensimmäinen kerta on heti suon vapauduttua lumipeitteestä ja viimeinen keskikesän aikaan.

Kaatiaisnevan linnustoselvitystä täydennettiin kaakkoisosassa kartoituslaskennalla 17.6 ja 18.6. Laskennan tarkkuus ja vuorokauden ajat ovat oikeat, mutta tieto laskentasäästä puuttuu. Myös laskenta yhden kerran selvityksenä on riittämätön kokonaisarvion tekemiseen.

Linnustoselvityksessä suon kaakkoisosassa havaittiin riekkoja. Paikallisten metsästäjien mukaan myös pohjoisosissa esiintyy riekkoja. Tämä viittaa siihen, että Kaatiaisneva on merkittävä riekkosuo. Lausunnonantajan mukaan riekkokanta tulisi selvittää talvella jälkilaskennalla vähintään kerran vähintään 2 vrk edellisen lumisateen jälkeen.

Luonnontieteellisen museon koordinoimien vakiolinjalaskentojen reitti 332, "Kärsämäki, Kankkustenkangas", osuu sattumalta pääosin Kaatiaisnevan pohjoisosaan. Kesällä 2009 laskennassa havaituista 33 lajista havaittiin vaarantuneeksi luokiteltu pohjansirkku, silmälläpidettävät teeri ja niittykirvinen sekä harvinainen hiiripöllö. Arviointiselostuksessa esitetyt parimäärät ovat kovin alhaisia verrattuna pelkästään tähän satunnaiseen otantaan suon pohjoisosasta ja esimerkiksi kurkea ei arviointiselostuksessa havaittu. Lausunnonantaja toteaa pelkästään tämän vertailun osoittavan Kaatiaisnevan linnustonselvityksen kelvottomaksi.

Kaatiaisnevan luonnontilaisen osan merkitystä lintujen muutonaikaisena levähdys- ja ruokailualueena ei ole selvitetty lainkaan.

Suolinnut on määriteltävä kullakin eliömaantieteellisellä alueella tyypillisesti suoympäristössä esiintyvien lintulajien pohjalta eikä maanlaajuisesti niin kuin selostuksessa on tehty. Lisäksi selostuksessa on käytetty vanhentunutta uhanalaisten lajien luetteloa.

Linnustonselvityksen puutteet ja vakioireitin 332 laskentatuloksen perusteella Kaatiaisnevan linnusto on selvästi arvioinnissa esitettyä tavanomaista arvoa merkittävämpi.

Eriyishuomion linnustonselvityksessä havaituista lajeista ansaitsee pohjansirkku, joka on yksi Suomen viime vuosikymmeninä jyrkimmin taantuneista lajeista ja tuoreessa uhanalaisuusluokituksessa luokiteltu vaarantuneeksi lajiksi. Näyttää siltä, että Kaatiaisnevan pohjansirkkutiheys on poikkeuksellisen suuri keskimääräiseen pohjoispohjalaiseen suoympäristöön verrattuna.

Sijaintinsa perusteella Kaatiaisneva kuuluu todennäköisesti Suomessa äärimmäisen uhanalaisen ja EU:n lintudirektiivin liitteessä 1 mainitun maailmanlaajuisesti uhanalaisten petolintulajin pesimäaikaiseen revii-riin. Turvetuotannon aloittaminen Kaatiaisnevalla saattaisi yhdessä muiden hankkeiden kanssa heikentää tätä reviiriä tavalla, joka uhkaa lajin säilymistä alueen ja koko Suomen pesimälinnustossa. Arviointiselostuksessa Kaatiaisnevan merkitystä lähialueella pesivien petolintujen saalistusalueena ei ole selvitetty lainkaan.

Vesistövaikutuksista lausunnossa todetaan, että yhtään lisäkuormitusta Pyhäjokeen ei tule sallia, vaan vesistöaluetta on kunnostettava lohikalojen ja muun alkuperäisen jokiluonnon palauttamiseksi. Eteläosan pinta-valutuskenttä on suunniteltu vain 40 metrin päähän Pyhäjoesta ja Pyhäjoki saattaa tulvia seuraavien 30 vuoden aikana useaan kertaan pinta-valutuskentälle huuhtoen suuren määrän ravinteita jokeen.

Ilmastovaikutusten arvio on lähes pelkästään yleisluontoista kertomusta turvetuotantoalueiden kasvihuonekaasupäästöistä. Kaatiaisnevan päästöjen mainitaan olevan korkeintaan 0,1 % kaikista turvetuotannon aiheuttamista hiilidioksidipäästöistä perustelematta tätä mitenkään. Turpeen energiakäytön ilmastovaikutusta verrataan vain kivihiileen. Lausun-

nonantaja esittää ilmastovaikutusten selvittämiseksi Kaatiaisnevan sitoman hiilen määrän (hiilivarasto) laskemista ja sen muutosten vertaamista eri vaihtoehtoissa eli suo jätetään nykytilaan, ennallistetaan tai otetaan turvetuotantoon.

Lausunnossa todetaan, että paikallisille asukkaille tehdyn kyselyn tulos tukee vahvasti näkemystä siitä, että Kaatiaisnevalle on vanhoista ojituksista huolimatta merkittäviä luonto- ja virkistyskäyttöarvoja.

Yhteenvetona Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys toteaa, että arviointia tulee täydentää perusteellisella linnustoselvityksellä sekä seikkaperäisellä nollavaihtoehdon tarkastelulla. Myös hankkeen todelliset vaikutukset ilmastomuutokseen, luontoarvoihin ja vesistöihin tulee selvittää. Arviointiselostuksessa on niin paljon puutteita, että sen perusteella hanketta ei voida viedä eteenpäin. Tällä hetkellä saatavilla olevan tiedon perusteella suon luonnontilaan palauttamisen nopea suunnittelu ja toteutus olisivat yhdistyksen mielestä paras ja esitetyn nollavaihtoehdon rinnalla ainoa mahdollinen vaihtoehto.

Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry

Lausunnossa todetaan, että Kaatiaisnevan turpeenottohankkeen vaikutusten arvioinnissa vesistövaikutukset ovat selkeästi keskeisin osa-alue. Suon vesitaloutta ei ole arviointiselostuksessa selvitetty riittävästi. Metsäojien mainitaan olevan lähes umpeenkasvaneita, mutta muutoin suon nykytilan hydrologia jää epäselväksi. Se vaikeuttaa 0-vaihtoehdon vaikutusten arviointia ja vertailtavuutta. Selostuksessa ei ole otettu huomioon yhteysviranomaisen vaatimusta selvittää, soveltuuko alue metsänkasvatukseen ja onko alueella mahdollisia muita käyttövaihtoehtoja, kuten käyttö valuma-alueen virtaamien tasaajana. 0-vaihtoehdon merkitys säilyttävien ja säätelevien ekosysteemipalvelujen tuottajana joko passiivisesti ennallistuvana tai aktiivisesti ennallistettuna olisi pitänyt selvittää vertailun järkevöittämiseksi.

Toteuttamisvaihtoehdon kuormitusarvot on laskettu pintavalutuskenttien soiden keskimääräisillä ominaiskuormitusluvuilla, jotka eivät oikeasti kerro mitään kyseisestä tarkasteltavasta suosta tai sen pintavalutuskentästä. Ne ovat keskimääräisinä lukuina riittämättömiä ilmaisemaan vaikutuksia. Laskelmissa ei oteta huomioon alapuolisille vesiekosysteemille kriittisiä ylivalumista aiheutuvia kuormituspiikkejä.

Arvioinnin merkittävin puute on pintavalutuskenttien ominaisuuksien ja toimivuuden selvittämättä jättäminen. Kaatiaisnevan pintavalutuskentät olisivat metsäojitettua turvemaata. Ojittamattomien alueiden soveltuvuus pintavalutuskentäksi todetaan selostuksessa teknisesti hankalaksi, mutta asiaa ei ole tarkemmin selvitetty. On kyseenalaista, vastaako ojitettu pintavalutuskenttä ns. parasta käyttökelpoista tekniikkaa. Selostuksessa esitetyt tiedot eivät kerro riittävästi kentän toimivuudesta, joka

on kuitenkin hankkeen vaikutusten ja toteuttamiskelpoisuuden arvioinnissa keskeinen asia.

Linnustoselvitys on puutteellinen mm. siksi, että se on tehty suunnilleen samana kartoitusajankohtana vuosina 2003 ja 2009. Linnuston johtopäätösten merkitys on menetelmävirheiden takia olematon. Selostuksen lajilistan perusteella voi kuitenkin arvioida, että Kaatiaisnevalle on ojituksista huolimatta säilynyt myös linnustollista arvoa.

Sosiaalisten vaikutusten arviointitulosten perusteella Venetpalon kylän asukkaat pitävät pölyämistä suurena ongelmana. Siitä huolimatta pölyämisen vaikutuksia ei ole arvioitu lähiasutukselle, vaan vaikutuksista on esitetty ainoastaan teoreettinen leviämismalli. Pölyämisen vaikutuksia ei ole arvioitu lainkaan Pyhäjokeen. Lausunnonantaja pitää pölyn vaikutusten rajaamista lähiasumuksille ja ihmisille aiheutuvaksi terveys- ja viihtyvyshaitaksi virheenä.

Kaatiaisnevan koko elinkaarenaikaiseksi työllisyysvaikutukseksi lasketaan 321 henkilötyövuotta. Selostuksesta ei käy ilmi, mitä työvaiheita laskelma sisältää. Suoriksi tuotannon työpaikoiksi ilmoitetaan 132 henkilötyövuotta. Jos kyse on turpeennostosta, se tarkoittaa noin 4 henkilötyövuotta vuosittain. Luonnonsuojelupiiri toteaa myös O-vaihtoehdon työllisyysarvioinnin puuttuvan kokonaan.

Ilmastovaikutusten arvioinnissa turvetuotannon päästöiksi on laskettu vain itse nostokentältä tulevat päästöt eli lähinnä haihdunta kasvittomalta kentältä ja aumoista. Turpeiden polton päästöt ovat hankkeen olennainen välillinen ympäristövaikutus, joka YVA-lain mukaan on otettava huomioon. Jotta Kaatiaisnevan laskelmilla olisi jotain uskottavuutta ja vertailuarvoa, niiden teossa tulee käyttää Tilastokeskuksen ilmastosopimukselle vuosittain valmistelevan maaraportoinnin laskentaperusteita, sillä ne perustuvat IPCC:n laskentaohjeisiin. Ilmastosopimus määrittelee suot hiilivarastoiksi, joita Suomikin on sitoutunut suojelemaan. Tämän takia turvesuon YVA-selostuksessa tulee olla laskelma suon hiilivaraston menetyksestä.

Kaatiaisneva on metsäojitettu ja ojat ovat selostuksen mukaan kasvassa umpeen. Selostuksesta puuttuu asiallinen arvio siitä, mikä on suon tämän hetkinen kasvihuonekaasutase ja miten se muuttuisi hankkeen toteutuessa.

Lausunnossa todetaan vaihtoehtojen vertailun olevan pelkkää arvailua ja satunnaisia väittämiä. Vesistökuormitusta koskevasta vertailusta ei aineiston ja yleisen tietämyksen pohjalta voi todeta kuin, että kuormitus kasvaa toteuttamisvaihtoehdossa. Väite, että fosforin ja kiintoaineen kuormitus pysyy nykytasolla tai jopa pienenee, on perusteeton.

O-vaihtoehdon vertailussa ei oteta huomioon suon nykytilaa ja sen perusteella ennustettavaa kehitystä eikä aina kohdenneta arviota Kaatiaisnevaan ylipäänsä. Esimerkiksi virtaamien ja tulvien arvioinnissa ei

oteta huomioon metsäojien umpeenkasvua eikä alueen palautumista vettä pidättäväksi ja viivyttäväksi osaksi valuma-aluetta.

Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri pitää arviointiselostusta sekavana ja omiaan selittävänä. Lupaharkinnassakin olennaisista vesistövaikutuksista selostus ei onnistu antamaan oikeaan osuvaa kuvaa.

Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, kalatalouden ryhmä

Arviointiselostuksessa on selvitetty hankkeen vaikutusalueen kalastoa ja kalastusta pääsääntöisesti riittävällä tarkkuudella. Ympäristölupahakemusta laadittaessa on hyödynnettävä viimeisintä velvoitetarkkailuaineistoa.

Vattenfall Sähköntuotanto Oy

Arviointiselostuksessa ei ole lainkaan otettu huomioon hankkeen vaikutuksia Venetpalon vesivoimalaitokseen, joka sijaitsee noin 3 km alavirtaan turvetuotantoalueen eteläosan vesien laskukohdasta. Turvetuotantoalueelta liikkeelle lähtevää humusta ja kiintoainetta kerääntyy voimalaitoksen välppään aiheuttaen voimataloustappioita välppähäviöiden muodossa sekä lisäkustannuksia johtuen lisääntyvästä välpän puhdistustarpeesta.

Mielipide 1 ja 104 allekirjoittanutta sekä 20 nimeä erillisinä liitteinä

Arviointiselostuksessa korostetaan, että Venetpalon kylä sijaitsee noin kahden kilometrin päässä suunnitellusta turvetuotantoalueesta ja että tuotantoalueen läheisyydessä on kaksi kiinteistöä. Todellisuudessa 50–250 metrin etäisyydellä sijaitsee viisi kiinteistöä. Alle kilometrin päässä kiinteistöjä on 13 ja 1,5 kilometrin päässä 24. Suunniteltu alue on siis Venetpalon kylässä kiinni.

Alueen läheisyys tuottaa kylälle turvepölyongelmia ja potentiaalisia haitankärsijöitä on paljon. Selostuksessa väitetään vallitseviksi tuuliksi itätuulet. Tuuliatlaksen mukaan vallitsevat tuulensuunnat ovat kuitenkin lounaistuulet eli kylän alueelle päin.

Kaatiaisnevan läheisyydessä olevat kiinteistöt ottavat sauna- ja pesuvedensä Pyhäjoesta ja käyttävät jokea uimiseen ja kalastukseen. Tällöin Pyhäjoen veden pintaan kertyvä pöly aiheuttaa kiinteistöille huomattavia ongelmia. Mielipiteessä todetaan, että kiinteistöjen käyttäjiä on yli 100 henkilöä. Lisäksi melu aiheuttaa haittaa lomakiinteistöille.

Arviointiselostuksen mukaan turvetuotantoalueiden tulipalot ovat vaikeasti sammutettavia ja leviävät tuulella erittäin nopeasti. Kun asutus on näin lähellä suota, tulipalot ovat uhka kylälle.

Mielipiteessä todetaan kaikkien esitettyjen liikenteen reittivaihtoehtojen olevan huonoja. Sekä Kokonperäntien että Venetpalontien varrella on paljon asutusta, tiet ovat mutkaisia ja kapeita, kantavuudet ovat huonot ja niillä on paljon jalankulkijoita. Vaarallisuutta lisää koululaisten liikkuminen Venetpalontielle, joka on erittäin mutkainen ja mäkinen. Tien vaarallisuuden myönsi myös hankkeesta vastaava yleisötilaisuudessa. Asutus sijoittuu todella lähelle tietä, joten rekkaliikenteen aiheuttama melu on otettava huomioon.

Pyhäjoki on ainoa merkittävä vesistö Kärämäellä, eikä sen tilaa saa päästää huononemaan. Vesienhoidon tavoitteet edellyttävät myös Pyhäjoen hyvän tilan saavuttamista. Selostuksen mukaan Kaatiaisnevan turvetuotannon kuormitus kasvaa kunnostusvaiheessa 50 % ja seuraa- vana vuosina 30 %. Näkyvin osa kuormituksesta muodostuu kiinto- ainekuormituksesta ylivirtaamatilanteissa ja rankkasateiden jälkeen. Myös tulvien nouseminen tuotantokentille ja vesienkäsittelyrakenteille aiheuttaisi kuormituspiikin. Mielipiteessä ihmetellään, että samaan aikaan kun Kaatiaisnevan päästöjen on arvioitu vastaavan 855 ihmisen jätevesipäästöjä, kyläläisiä vaaditaan hankkimaan jätevedenpuhdistamoja.

Pyhäjoessa säännöstelypadon yläpuolinen alue on niin tukossa, että vähänkin suurempi tulva tai rankkasade nostaa veden pelloille Tulkun- suvannossa. Selostuksessa on viitattu Latvalan (2010) selvitykseen ja todettu, ettei Kaatiaisnevalla voi tulvia. Todellisuudessa tulvakeväinä vesi juoksee Tulkun peltujen ja Tulkun metsäautotien yli suunnittelulle turvetuotantoalueelle. Mielipiteen liitteenä on valokuvia tulvimisesta alu- eelle. Kärämäen kunta ja ympäristökeskus ovat kunnostaneet Pyhä- joen uomaa ja säännöstelypadon yläpuolta. Lisäksi Vattenfall on puh- distanut voimalaitoskanavaa. Jos Kaatiaisneva otetaan käyttöön, nämä toimenpiteet ovat olleet turhia.

Mielipiteessä kysytään, onko suunnitelmissa otettu huomioon, että lo- pullinen turpeenotto- syvyys on alempana kuin Pyhäjoen vedenkorkeus.

Arviointiselostuksen linnustoselvityksiä ei pidetä riittävinä. Alue on myös lintujen pyynnin ja hirvenmetsästyksen kannalta tärkeä. Suon poikki kulkee hirvien vaellusreitti itä-länsisuunnassa.

Mielipiteen allekirjoittaneiden mielestä 0-vaihtoehto on ainoa vaihtoehto. Kaatiaisnevan turvetuotantoaluetta ei tule tehdä Venetpalon kylän ku- peeseen. Kaatiaisnevan ennalleen jääminen ei ole mikään ongelma. Turvesoita kyllä löytyy kauempaakin asutuksesta ja vesistöstä.

Mielipide 2

Kaatiaisnevan hankkeella on toteutuessaan kielteisiä, elämistä ja yritystoimintaa vaikeuttavia seurauksia, joista suurimmat haitat aiheutuvat Kaatiaisnevan välittömässä läheisyydessä asuville kyläläisille. Pöly- ja meluhaittojen sekä jokiveden pilaantumisen lisäksi haittaa aiheutuu lisääntyvästä raskasliikenteestä. Ensisijaisena reittivaihtoehtona olevan Kokonperäntien varrella on monia vaarapaikkoja. Yksi vaarapaikoista on mielipiteen esittäjän asuinpaikka, jossa tie kulkee käytännössä lähes pihan läpi. Rekkaliikenne aiheuttaisi kohtuutonta haittaa lypsykarjatilán yritystoiminnalle. Karja laiduntaa toukokuusta loka-marraskuun vaihteen saakka ja lehmiä joudutaan kuljettamaan neljä kertaa päivässä tien yli laitumelle ja navettaan. Tilalla on myös hevosia ja hevostallin toiminta vaarantuu hevosten treenaamiseen käytetyn tien liikenteen rajoista lisääntymisestä. Kokonperäntien varrella on neljä aktiivista lypsykarjatilaa, joiden laidunmaat ovat tien välittömässä läheisyydessä. Mielipiteen liitteinä on karttoja, joihin on merkitty liikenteen kannalta vaaralliset paikat ja huomautettu, että niiden vaarallisuus selviää paremmin paikanpäällä johtuen tien kapeudesta ja huonosta näkyvyydestä.

Mielipiteen esittäjä huomauttaa edelleen, ettei hän ole saanut kylän asukkaille postissa lähetettyä kyselylomaketta, eikä hän pidä menettelyä oikeudenmukaisena. Mielipiteessä vastustetaan hanketta ja ihmetellään miksi hanke pitää tuoda paikkaan, jossa siitä aiheutuu näin paljon erilaisia haittoja.

Mielipide 3, mielipide 4 ja mielipide 5

Mielipiteen allekirjoittaneiden mielestä ympäristövaikutusten arvioinnissa on suuria puutteita hankealueen asutuksesta sekä tulvimisesta keväisin. Todellisen näkemyksen saamiseksi paikallisesta elämästä sekä luonnonvaroista olisi vaatinut jalkautumista hankealueen keskuuteen.

Syksyllä 2010 sosiaalisten vaikutusten arvioimiseksi tehty kysely ei ole kattava eikä tuo esille kaikkia mahdollisia mielipiteitä. Postilaatikoihin jaettu kyselylomake ei tavoittanut kaikkia hankealueen asukkaita eikä myöskään muualla asuvia kesäasukkaita.

Arviointiselostuksen kartassa ei ole merkitty loma-asutuksen todellista määrää. Loma-aika ja turvetuotanto ajoittuvat vilkkaimpina kesäaikaan, jolloin myös melu- ja pölyhaitat ovat suurimmillaan, Jos turvetuotanto aloitetaan, ei alueella voi loma-aikana rentoutua ja levätä.

Linnusto ja muu eläimistö, mukaan lukien joen eläimistö on tutkittu puutteellisesti.

Kevättulvat hukuttavat pintavalutuskentän veden alle, koska tulvavesi nousee joskus erittäin korkealle saartaen jopa kesämökkejä (mielipiteen liitteenä tulvakuva Meiningistä Tulkunniemen yli Tulkunsuvantoon).

Mielipiteen esittäjien mielestä turvetuotanto vaikuttaa negatiivisesti Pyhäjoen tilaan ja vesien hoidon edellyttämää hyvää tilaa ei saavuteta tässä tapauksessa millään keinolla. Kaatiaisnevan turvetuotantoon ottaminen laskisi myös alueen tonttien arvoa.

Lopuksi mielipiteessä ilmoitetaan kielteinen kanta Kaatiaisnevan hankkeeseen ja pyydetään ympäristövaikutusten arvioinnin puutteellisten tietojen ajan tasalle saattamista.

Mielipide 6

Mielipiteessä esitetään historiatietoja vesistön tilasta, voimalaitoksen rakentamisesta, Pyhäjoen liettymisestä ja Tulkunsuvannon tulvista. Mielipiteen esittäjä on työn puolesta seurannut Pyhäjoen rapistumista 42 vuotta ja hänen on vaikea ymmärtää väitettä, että turvetuotanto ei vaikuta vesistöön.

Tulkussa on nykyisin 13 kesäasuntoa ja niissä käyttäjiä noin 100. Mielipiteen esittäjällä on kokemuksia siitä, miten alueella tehtyjen ojitusten jälkeen kesämökillä on ollut joka kevät tuntien työ lietteen poistossa.

Pöly- ja meluhaittoja ei selostuksen mukaan tule, jos matkaa on noin 500 metriä. Mielipiteen esittäjällä on kokemuksia siitä, kun maanviljelijä jyräsi Tulkun peltoja. Jyräjän ääni kantautui 400-1000 metrin etäisyydelle niin, ettei mökillä pystytty nukkumaan.

Mielipide 7 ja mielipide 8

Mielipiteen allekirjoittaneiden ja suvun käytössä on lomanviettopaikka, josta noin 100 metrin päähän on suunniteltu pintavalutuskenttä (liitteenä kartta ja valokuva). Puhdistuskenttää vaaditaan siirrettäväksi kauemmas. Mielipiteessä vastustetaan veden johtamista Pyhäjokeen lomapaikan kohdalta. Lisäksi turvetuotantoaluetta vaaditaan siirrettäväksi 500 metrin päähän loma-asunnosta.

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain tavoitteena on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja yhtenäistää huomioon ottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä samalla lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia. Ottaen huomioon Vapo Oy:n Kaatiaisnevan turvetuotantoalueen ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta annetut lausunnot ja mielipiteen ilmaisut Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) esittää yhteysviranomaisen lausuntonaan seuraavaa.

Tiedot hankkeesta ja hankkeen kuvaus

Hanketiedoissa on kerrottu taustasta, maankäytöstä, liittymisestä muihin hankkeisiin ja suunnitelmiin, työvaiheista, vesienkäsittelymenetelmistä ja jätehuollosta. Selostuksessa on lueteltu muut Pyhäjoen vesistöalueen turvetuotantoalueet pinta-aloineen.

Hankkeen tietoja on tarkennettu ELY-keskuksen arviointiohjelmasta annetun lausunnon edellyttämällä tavalla.

Arviointiselostuksessa kiinteistöt on kuitenkin merkitty osin puutteellisesti. Yleisötilaisuuden ja annettujen mielipiteiden perusteella alle 250 m päässä suunnitellusta turvetuotantoalueesta sijaitsee viisi kiinteistöä ja alle kilometrin etäisyydellä 13. Arviointiselostuksen mukaan alle 500 metrin etäisyydellä loma-asuntoja olisi vain kaksi ja kilometrin säteellä 6 loma-asuntoa. Asukkaille tehdyssä kyselyssä alle 500 m etäisyydellä asuvia tai kiinteistön omistavia vastaajia oli neljä, joten kyselynkin tulosten perusteella olisi arviointia varten pitänyt tarkentaa kiinteistöjen sijoitumista alueella.

Vaihtoehtojen käsittely ja vesienkäsittelymenetelmät

Arviointiselostuksessa on rajattu vesien johtaminen luontaisten laskusuuntien mukaiseksi. Arviointiohjelmassa mukana olleet vaihtoehdot 1 ja 3 on jätetty pois selostusvaiheessa, koska ne eivät olleet vesienkäsittelytasoltaan nykyisten vaatimusten mukaisia. Arvioinnissa on tarkastelu toteuttamisvaihtoehtona turvetuotantoa koko tuotantokelpoisella 180 ha:n alalla, jonka vesienkäsittelynä ympärivuotinen pintavalutus.

ELY-keskuksen mielestä vaihtoehtojen 1 ja 3 poisjättäminen on perusteltua. Kemikaloinnista arviointiselostuksessa todetaan, ettei sitä pystytä toteuttamaan talvella kemikaalien jäätymisen takia. Kuitenkin ympärivuotinen kemikalointi on todettu nykyisin mahdolliseksi ja toimivaksi vesienkäsittelymenetelmäksi.

0-vaihtoehdon hyötyjen ja haittojen tarkastelusta puuttuu selvitys, soveltuuko alue metsäkasvatukseen ja onko alueella mahdollisia muita käyttömahdollisuuksia, kuten käyttö valuma-alueen virtaamien tasaajana.

ELY-keskus toteaa, ettei arviointiselostuksessa ole käsitelty pintavalutuskenttien toimivuutta riittävästi. Pintavalutuskentät ovat ojitetulla alueella, mutta selostuksesta ei ilmene ojituksen tasoa eikä voida arvioida, miten ojien tukkiminen onnistuu. Pintavalutuskenttien ominaisuuksien kannalta oleellinen tieto pintakerroksen turvelajista ja maatuneisuudesta puuttuu kokonaan. Pintavalutuskentän 1 turvepaksuus on toimivuuden kannalta kriittisen alhainen. Arvioinnin aikana on selvinnyt myös, että tulvat voivat ulottua suunnitellun pintavalutuskenttää 2 alueelle. Arvioin-

tiselostuksen puutteiden vuoksi vesienkäsittelyn BAT-tarkastelu jää puutteelliseksi.

Arviointiohjelmasta annetussa lausunnossa ELY-keskus edellytti selvitystä, soveltaisiko pohjoisosan ojittamaton alue pintavalutuskentäksi. Selostuksessa on todettu ainoastaan sen olevan teknisesti hankalaa sen tarkemmin asiaa selvittämättä tai perustelematta.

Ympäristövaikutusten arviointi

Vaikutukset vesistöön ja kalastoon

Vaikutukset vesistöön on arvioitu Pohjois-Pohjanmaan turvesoiden päästötarkkailun, alueen vesistötarkkailun, Kaatiaisnevan ennakkotarkkailun ja Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelman tietojen pohjalta. Kalastovaikutusten arviointi perustuu Pyhäjoen kalataloustarkkailun sekä Pyhäjoen ja Luonuanon sähkökoekalastusten tietoihin.

Tarkastelussa on otettu huomioon uusimmat vesistötarkkailun tulokset ja on arvioitu vaikutukset Pyhäjoessa myös Luonuanon laskukohdan alapuolella sekä arvioitu turvetuotannon yhteisvaikutukset Luonuanonjassa ja Pyhäjoessa, kuten ELY-keskus arviointiohjelmasta antamassaan lausunnossaan edellytti. Myös kalastovaikutukset on arvioitu riittävällä tarkkuudella.

Hetkellisen ylivalumatilanteen kuormituksen arviointia ei ole tehty, vaikka arviointiohjelmassa se esitettiin tehtäväksi. Vesistövaikutusten arviointia on tältä osin täydennettävä, jos hanketta viedään eteenpäin.

Pyhäjoen tulvimista suunnitellulle turvetuotantoalueelle ei ole selvitetty selostuksessa riittävästi. Kuvassa 17 on esitetty tulva-alue, joka on digitoitu 22.4.2000 otetusta ilmakuvasta. Hetkellisen tilanteen perusteella ei voida tehdä johtopäätöksiä, ettei Tulkunsuvannon kohdalla voi esiintyä tulvia. Useammissa mielipiteissä ja myös pidetyssä yleisötilaisuudessa ilmeni, että alueella on ollut tulvia. ELY-keskus pitää hyvin todennäköisenä, että pintavalutuskenttä 2 ja osa sen viereistä tuotantoaluetta on suunniteltu alueelle, joka joinakin vuosina voi jäädä tulvan alle. Edelleen ELY-keskus edellytti tulvariskin kartoittamista mm. korkeussuhteiden pohjalta, kuitenkin tätä tarkastelua ei ole selostuksessa tehty.

Vaikutukset kasvillisuuteen, linnustoon ja luonnon monimuotoisuuteen

Arviointiselostus pohjautuu jo ohjelmavaiheessa tehtyinä olleisiin kasvilisuus- ja linnustoselvityksiin, joita on täydennetty kaakkoisosan ojittamattomalla alueella tehdyillä linnustolaskennalla ja kasvillisuuden inventoinnilla.

ELY-keskus toteaa, että arviointi hankkeen vaikutuksista kasvillisuuteen on tehty riittävän hyvin.

Linnuston osalta tehdyt selvitykset ovat määrällisesti niukkoja ja monen lintulajin kannalta väärin ajoitettuja. Lisäksi käytetyt menetelmät eivät ole Kaatiaisnevan kaltaisella alueella tarkoituksenmukaisia. Selvityksiin liittyvistä menetelmällisistä puutteista johtuen linnustovaikutusten arviointi ja ylipäätään alueen linnustollisen arvon määrittäminen on ongelmallista ja epäluotettavaa.

ELY-keskuksen käsityksen mukaan linnustoselvityksessä käytetty linjalaskentamenetelmä soveltuu yleisen maalinnuston inventointiin, mutta ei kovin hyvin vähälukuisten, harvinaisten tai esimerkiksi uhanalaisten lajien inventointiin. Täydentäviä kartoituslaskentoja on tehty vain osassa aluetta, joten niiden avulla ei ole pystytty täyttämään tiedonpuutteeseen liittyviä aukkoja. Linnustoselvityksissä olisikin tullut keskittyä hankkeen vaikutusten arvioinnin kannalta olennaisimpiin lajeihin, joita ovat uhanalaiset lajit, vähälukuiset lajit ja luonnonsuojelullisesti tärkeimmät lajit.

Tehtyjen linnustoselvitysten tulokset on esitetty vajavaisesti eikä arviointiselostuksesta käy selkeästi ilmi, mihin esitetyt parimääräarviot perustuvat. Käytettyä laskentamenetelmää kuvataan paikoin "kartoitukseksi", vaikka laskentamenetelmänä on käytetty linjalaskentaa. Menetelmäkuvauksista saa sen kuvan, että linjalaskentaan liittyvät kuuluvuuskertoimet olisi laskettu tässä selvityksessä tehdyn 4,2 kilometrin linjan perusteella. Näin ollen ne perustuvat erittäin suppeaan aineistoon, mikä vähentää osaltaan esitettyjen tulosten luotettavuutta ja yleistettävyyttä.

Selvitykset eivät puutteistaan johtuen anna objektiivista kuvaa alueen pesimälinnustosta eivätkä sen suojelullisesta merkityksestä. Käytetyt laskentamenetelmät kohdistuvat maalinnustoon, mutta suon ollessa kyseessä, myös vesilinnusto olisi tullut selvittää tarkoitukseen soveltuvin menetelmin. Pesimälintulaskentoja olisi tullut tehdä toukokuun alkupuolelta lähtien, jolloin varhain pesintänsä aloittavat lajit olisivat olleet havaittavissa. Käytetyt menetelmät ja selvitysten määrä olisi tullut valita tämän perusteella.

Koska tehdyt selvitykset ovat määrällisesti ja laadullisesti niukkoja ja useiden lajien kohdalta riittämättömiä, tehdyt päätelmät alueen linnustollisesta merkityksestä ovat epäluotettavia. Arviointiselostuksessa todetaan, että alueen linnusto on maakunnallisesti tavanomainen. Selostuksessa ei kuitenkaan viitata päätelmän perusteena oleviin tietolähteisiin. Uhanalaisten lajien esiintyminen on selvitetty edellä kuvatuista menetelmällisistä ongelmista johtuen puutteellisesti. Alueen merkitystä muualla pesivien lintulajien ravinnonhankinta-alueena ei ole tarkasteltu käytännössä lainkaan, mitä voi pitää selkeänä puutteena. Eliölajien uhanalaisuutta tulee tarkastella tuoreimman lajien uhanalaisuuden arvi-

oinnin perusteella, koska se antaa tuoreimman kuvan lajien statuksesta Suomessa.

Lintutieteellisen yhdistyksen yhteysviranomaiselle toimittamassa lausunnossa on täydentäviä tietoja Kaatiaisnevan pohjoisosan alueen linnustosta. Myös nämä tiedot viittaavat siihen, että linnuston arviointi on jäänyt selostuksessa puutteelliseksi.

ELY-keskus edellyttää, että alueen linnusto selvitetään tarkemmin, jos hanke etenee lupahakemusvaiheeseen.

Pöly- ja meluvaikutukset

Arviointiselostuksessa on tarkasteltu pöly- ja meluhaittojen syntymistä tehtyjen tutkimuksiin ja leviämismalleihin viitaten ja arvioitu, että pöly- ja meluhaittoja voi esiintyä puolen kilometrin etäisyydellä tuotantoalueesta.

Arviointiohjelmassa esitettiin, että pölyvaikutuksia arvioidaan hankealueen ympäristössä aiempien, muilta tuotantoalueilta saatujen pölymittausten perusteella ottamalla huomion paikalliset olosuhteet, kuten suon ympäristön avoimuus ja asutuksen sijoittuminen. ELY-keskuksen mielestä arvioinnissa ei ole kuitenkaan otettu huomioon paikallisia olosuhteita.

Arviointiselostuksessa esitetty kuva vallitsevista tuulista Haapajärvellä vuonna 2009 on epämääräinen, koska siinä ei ole esitetty lähdetietoja. Annetussa mielipiteessä on viitattu tuuliatlakseen ja kerrottu sen osoittavan päinvastaista tietoa vallitsevista tuulista kuin arviointiselostuksessa on esitetty. ELY-keskus toteaa, että Suomen tuuliatlaksen mukaan vallitsevat tuulet ovat lounaistuulet eli Kaatiaisnevalta Venetpalon kylälle päin. Tuulensuunnan vaikutuksesta pölyhaittojen syntymiseen lähimälle asutukselle ei ole selvitetty hakemuksessa riittävällä tarkkuudella.

ELY-keskus edellytti arviointiohjelmasta antamassaan lausunnossa, että erikseen selvitetään mahdollista pölyn kerääntymistä Pyhäjoen rannoille ja sen vaikutuksia loma-asutukseen ja muuhun virkistyskäyttöön. Tältä osin selvitys on jäänyt kuitenkin tekemättä.

Koska asuinkiinteistöjä on enemmän lähempänä tuotantoaluetta kuin selostuksessa on ilmoitettu, mahdolliset pöly- ja meluhaitat on voitu arvioida pienemmiksi kuin ne todellisuudessa ovat. Myös selostuksen kuva 26 vaatii tarkentamista, koska siihen ei ole merkitty kaikkia 0,5 ja 1 km säteellä hankealueesta sijaitsevia häiriintyviä kohteita.

Liikenteen vaikutukset

Arvioinnissa on tarkasteltu hankealueen turvekuljetuksille neljää reittivaihtoehtoa, joista Kokonperäntien kuljetusreittiä on pidetty ensisijaisena vaihtoehtona.

ELY-keskus toteaa, ettei selostuksessa ole arvioitu hankkeen vaikutuksia tiestön kuntoon. Kokonperäntie on kapea, kohtaamispaikoin varustettu heikkokuntoinen tie, joka soveltuu huonosti turvekuljetuksille.

Venetpalon kylän läpi kulkevan ja Kokonperäntien reittien käyttämisestä aiheutuu turvattomuutta erityisesti kevyen liikenteen kulkijoille sekä haittaa asutukselle, mikä on tuotu voimakkaasti esille annetuissa mielipiteissä.

Arviointiohjelmassa esitettiin tehtäväksi arvio turpeen tuotannosta ja kuljetuksesta aiheutuvista pakokaasupäästöistä, mikä on jäänyt arviointiselostuksessa kuitenkin tekemättä.

Selostuksessa käytetyt maanteiden liikennemäärät poikkeavat osin Liikenneviraston tiedoista. Esimerkiksi kantatien 58 raskaan liikenteen keskimääräinen määrä vuorokaudessa on Liikenneviraston rekisteritietojen mukaan 92 ajoneuvoa, keskimääräisen vuorokausiliikenteen ollessa 739 ajoneuvoa. Raskaan liikenteen osuus on siten 12 %. Selostuksessa raskaan liikenteen määräksi ilmoitettiin 179 ajoneuvoa ja osuudeksi 23 %. Taulukko 27 on muutenkin vaikeasti luettavissa, siitä puuttuu mm. esitettyjen lukujen määreitä.

Vaikutukset maisemaan ja kulttuuriperintöön

Arviointiselostuksessa on tarkasteltu hankealueen vaikutuksia maisemaan ja arvioitu hankealueen näkyvyyttä Pyhäjoelta. Maisemavaikutuksia on selvitetty myös kyselyn avulla.

Selostuksessa puuttuu arvio lisääntyvän liikenteen vaikutuksista teiden leventämis- ja kunnostamistarpeeseen tai mahdolliseen puuston karsimiseen teiden varsilta. Niillä saattaisi olla vaikutuksia alueen kulttuuriympäristöön. Venetpalon kylä on merkitty maakuntakaavassa valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi.

Tarkastelussa esiintyy epätarkkuuksia, jotka vähentävät tarkastelun luotettavuutta. Tuotantoalueen lyhimmästä etäisyydestä Pyhäjokeen on esitetty monenlaista tietoa: 100–200 m, 120 m tai 100 m. Etäisyyden pintavalutuskentästä Pyhäjokeen on ilmoitettu olevan lyhimmillään noin 40 m ja toisaalla 100 m. Selostuksen mukaan lähin loma-asutus on noin 300 m päässä suunnitellusta turvetuotantoalueesta. Esitetyn mielipiteen mukaan lähin loma-asunto sijaitsee 50 metrin päässä hankealueesta.

Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen

Vaikutusten arviointi luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuu asiantuntija-arvioon ja sosiaalisten vaikutusten yhteydessä tehtyihin haastatteluihin ja kyselyihin. Luonnonvarojen hyödyntämisellä tarkoitetaan marjastusta, metsästystä ja kalastusta. Tietoja alueen kalastuksesta saatiin myös Kärämäen osakaskunnalta.

ELY-keskus toteaa, että vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen on tarkasteltu riittävällä tarkkuudella.

Sosiaaliset vaikutukset

Arvioinnissa sosiaalisia vaikutuksia on arvioitu pääasiassa haastattelemalla ja lähialueen asukkaille jaetun kyselyn perusteella. Sosiaalisina vaikutuksina on käsitelty hankkeen vaikutuksia ihmisten elinoloihin, ihmisten asenteisiin, ristiriitoihin ja asenteisiin. Muina hankkeen sosiaalisina vaikutuksina on käsitelty terveysvaikutuksia, vaikutuksia asumiseen ja viihtyvyyteen sekä vaikutuksia liikkumiseen ja virkistyskäyttöön.

Kyselylomake jaettiin Kaatiaisnevan lähialueen asukkaille postilaatikkopakeluna lokakuussa 2010 ja sen palautti 28 asukasta. Kyselyitä jaettiin 89 ja vastausprosentti oli 31 %. Toisessa kohtaa arviointiselostuksessa todetaan kuitenkin, että vastauksia oli 32, joista 3 oli loma-asukasta. Useassa hankkeesta lausutussa mielipiteessä ja myös järjestetyssä yleisötilaisuudessa tuotiin esille, ettei kyselylomake ole tavoittanut kaikkia vaikutusalueen asukkaita. Edellä esitetyn perusteella ELY-keskus suhtautuu kriittisesti kyselylomakkeen jakeluun ja siten sen antamiin tuloksiin.

Vaikutukset pohjaveteen, kaivoihin ja arvokkaisiin pienvesiin

Kaatiaisnevan välittömässä läheisyydessä ei sijaitse pohjavesialueita eikä arvokkaita pienvesiä. Lähimpien lähteiden merkitys on arvioinnissa tuotu esille. Lähialueen talousvesikäytössä olevia kaivoja on kartoitettu sosiaalisten vaikutusten yhteydessä lähetetyllä kaivokyselyllä.

Kaivokysely ei välttämättä ole tavoittanut kaikkia lähialueen asukkaita aikaisemmin esille tulleiden kyselyn jakelussa ilmenneiden epävarmuustekijöiden vuoksi. Kaivojen kartoitusta on siitä syystä täydennettävä mahdollisessa lupahakemusvaiheessa.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Hankkeen yhteiskunnallisia vaikutuksia on tarkasteltu lähinnä laskemalla hankkeen työllistävät vaikutukset henkilötyövuosina.

ELY-keskus toteaa, että 0-vaihtoehdon yhteiskunnallisia vaikutuksia olisi kuulunut myös tarkastella.

Ilmastovaikutukset

Kaatiaisnevan kasvihuonepäästöt on arvioitu vähäisiksi eli korkeintaan 0,1 % kaikista turvetuotannon aiheuttamista hiilidioksidipäästöistä.

Selostuksesta ei ilmene, miten esitettyyn prosenttiosuuteen turvetuotantopäästöistä on päädytty.

Kaatiaisnevan turvetuotannon kasvihuonepäästöjen arvioinnissa ei ole otettu huomioon turpeen polton päästöjä. Yhteysviranomainen katsoo, että turpeen poltosta syntyvät ympäristövaikutukset ovat Kaatiaisnevan turvetuotantohankkeen YVA-lain 2 §:n tarkoittamia välillisiä vaikutuksia. Kaatiaisnevan tuotantoon oton aiheuttama hiilivaraston menetys olisi ollut oleellinen tieto ilmastovaikutusten arvioinnissa.

Uusi maankäyttö tuotannon jälkeen ja toiminnan riskit

Arviointiselostuksessa on lueteltu mahdollisia alueen jälkikäyttövaihtoehtoja Kaatiaisnevan alueelle. Toiminnan riskeistä merkittävimpänä on käsitelty tulipaloriskiä ja muista riskeistä mm. Pyhäjoen tulvien aiheuttamaa kuormituspiikkiä vesistöön.

ELY-keskus huomauttaa viitaten aikaisemmin toteamaansa, että tulvariskin osalta tarvitaan lisäselvityksiä. Muuten toiminnan riskien arviointi on riittävää. Myös uusia mahdollisia maankäyttömuotoja tuotannon jälkeen on käsitelty arvioinnissa riittävällä tavalla.

Haitallisten vaikutusten vähentämiskeinot

Selostuksessa on esitetty keinoja hankkeen vesistökuormituksen, valumahuippujen, pöly- ja meluvaikutusten sekä raskaan liikenteen aiheuttamien haitallisten vaikutusten vähentämiseksi.

Selostuksessa todetaan, että pölyhaittaa voidaan vähentää välttämällä avohakkuita. Selostuksesta ei kuitenkaan ilmene, ovatko nämä metsäalueet hankkeesta vastaavan hallinnassa. Täten jää epäselväksi, ovatko avohakkuut vältettävissä.

Kuten aikaisemmasta vesistövaikutuksia käsittelevästä kohdasta ilmenee, ei ELY-keskus voi esitettyjen tietojen perusteella vakuuttua, että Kaatiaisnevalle suunniteltu vesienkäsittely olisi parhaan käyttökelpoisen tekniikan mukaista. Myös tulvien aiheuttamien kuormituspiikkien ehkäisemiseksi tarvitaan toimenpiteitä, jotka tarkentuvat tarvittavien lisäselvitysten valmistuttua.

Arvioinnin epävarmuustekijät

Ympäristövaikutusten arvioinnin merkittävät epävarmuustekijät on selostuksessa tunnistettu.

ELY-keskus kuitenkin toteaa, että Kaatiaisnevan asukaskyselyn tulosten epävarmuutta lisää kyselyn jakaminen asukkailla postilaatikkojakeluna. Kaatiaisnevan lähin asutus koostuu kesämökkiasutuksesta. Kuten esitetyistä mielipiteistäkin ilmenee, syksyllä lokakuussa 2010 jaettu kyselylomake ei todennäköisesti tavoittanut kaikkia hankealuetta lähimpänä olevien kiinteistöjen käyttäjiä.

Selvitys hankkeen toteuttamiskelpoisuudesta

Kaatiaisen ympäristövaikutusten arvioinnissa toteuttamisvaihtoehtoja on vain yksi, joten hankkeen toteuttamistarkastelussa ei voida tehdä vertailua eri vaihtoehtojen välillä, vaan ainoastaan toteuttamatta jättämisen kanssa. Arviointiselostuksessa on käsitelty hankkeen toteuttamiskelpoisuutta luonnon, ympäristön ja yhteiskunnan näkökulmasta.

ELY-keskuksen näkemyksen mukaan arvioinnissa olleiden lukuisten puutteiden vuoksi hankkeen toteuttamiskelpoisuuden tarkastelu ympäristövaikutusten kannalta ei perustu kaikilta osin riittäviin tietoihin.

Ehdotus seurantaohjelmaksi

Vaikutusten seuraamiseksi tullaan luvan hakemisen yhteydessä esittämään käyttö-, päästö- ja vaikutustarkkailuohjelma. Tarkkailuun sisältyy käyttöpäiväkirjanpitoa, vesistökuormituksen, vesistön vedenlaadun, pohjaeläin- ja kalayhteisön rakenteen tarkkailua sekä liettymishaittojen seuranta.

ELY-keskus toteaa, että ehdotuksessa ei esitetä pöly- ja melutarkkailua, vaikka arvioinnissa on todettu hankkeen aiheuttavan pöly- ja meluvaikutuksia lähimmillä loma-asunnoilla. Vaikutusten seurannan tarkempi laajuus ja sisältö ratkaistaan ympäristölupakäsittelyssä, jos hankkeen toteuttaminen etenee ympäristövaikutusten arvioinnin jälkeen.

Selvitys siitä, miten yhteysviranomaisen lausunto on otettu huomioon

YVA-asetuksen 10 §:n mukaan arviointiselostukseen on liitettävä selvitys siitä, miten yhteysviranomaisen lausunto arviointiohjelmasta on otettu huomioon.

ELY-keskus toteaa, että yhteysviranomaisen lausunnon huomioon ottamisessa on esiintynyt puutteita, jotka ovat tarvittaessa tuotu jo esille kunkin osa-alueen tarkastelun kohdalla.

Arviointiselostuksen sivulla 29 taulukossa 1 on lueteltu tärkeimmät yhteysviranomaisen arviointiohjelmasta antamassaan lausunnossa esille nousseet asiat, jotka tekstin mukaan on otettu selostuksessa huomioon. Kuitenkaan kaikkia taulukossa lueteltuja asioita ei ole selvitetty arviointiselostuksessa.

Johtopäätökset ja arviointiselostuksen riittävyys

Yhteysviranomaisen toteaa, että arviointiselostus on ulkoasultaan ja rakenteeltaan selkeä, mutta sisällöllisesti siinä on ilmennyt vakavia puutteita. Kaikkia arviointiohjelmasta annetussa lausunnossa täydennettäväksi esitettyjä asioita ei ole selvitetty. Myöskään kaikkia YVA-asetuksessa mainittuja vaikutuksia ei ole selvitetty riittävällä tarkkuudella. Arviointiselostuksessa ei ole mm. tarkasteltu riittävästi pintavalutuskenttien toimivuutta, pölyvaikutuksia Kaatiaisnevan olosuhteisiin sovellettuna eikä hankkeen vaikutuksia tiestön kuntoon. Puutteita on ilmennyt myös linnustoselvityksessä ja Pyhäjoen tulvakartoituksessa. Arviointimenettelyssä tunnistettiin ympäristövaikutuksia, mutta hankkeesta vastaavan käsitys niiden merkittävydestä eroaa monelta osin lausunnoissa ja mielipiteissä esitetyistä kannanotoista.

Vaikka Kaatiaisnevan ympäristövaikutusten arviointiselostuksen puutteellisten selvitysten vuoksi asioita jäi epävarmaksi, selostus täyttää pääosin YVA-asetuksen 10 §:ssä mainitut kohdat. Mikäli hankevastaava hakee ympäristölupaa Kaatiaisnevan turvetuotantoalueelle, on lupahakemuksessa kuitenkin otettava huomioon yhteysviranomaisen ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä edellä kunkin osa-alueen tarkastelun kohdalla toteamat puutteet. Yhteysviranomaisen mielestä arviointimenettely on kokonaisuutena tarkasteltuna riittävä, jotta voidaan tehdä johtopäätöksiä toteutus- ja nollavaihtoehtojen välillä.

LAUSUNNOSTA TIEDOTTAMINEN

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus lähettää yhteysviranomaisen lausunnon sekä kopiot arviointiselostuksesta annetuista lausunnoista ja mielipiteistä hankkeesta vastaavalle. Alkuperäiset lausunnot ja mielipiteet säilytetään ja arkistoidaan Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa.

Yhteysviranomaisen lausunto lähetetään tiedoksi lausunnonantajille ja niille, joilta lausuntoa pyydettiin sekä mielipiteen esittäjille. Lausunto lähetetään tiedoksi myös hankkeen vastuualueen kunnille ja hanketta käsitteleville viranomaisille.

Yhteysviranomaisen lausunto on nähtävillä Kärsämäen kunnassa ja kirjastossa, Haapaveden kaupungissa ja kirjastossa, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa sekä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen Internet-sivulla osoitteessa www.ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa/yva > Päätyyneet YVA-hankkeet > Luonnonvarojen otto ja käsittely > Kaatiaisnevan turvetuotantohanke, Kärsämäki.

SUORITEMAKSU JA PERUSTELUT SEKÄ OIKAISUVAATIMUS

Maksu 8 300 euroa (alv 0 %)

Perustelut

Maksu määräytyy valtion maksuperustelain (150/1992) perusteella annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1394/2010) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen maksullisista suoritteista vuonna 2011 esitetyn maksutaulukon mukaisesti. Maksutaulukon mukaan YVA-laissa tarkoitettu lausunnosta arviointiselostuksesta perittävän maksun suuruus on 7 100 euroa. Lisäksi peritään kuntakohtainen lisämaksu 1 200 euroa, mikäli hanke tai sen vaikutukset ulottuvat 2-5 kunnan alueelle. Kaatiaisnevan vaikutukset ulottuvat Kärämäen kunnan lisäksi Haapaveden kaupungin alueelle, jolloin maksu on yhteensä 8 300 euroa.

Oikaisun hakeminen maksuun

Maksuvelvollinen, joka katsoo, että lausunnosta perittävän maksun määrittämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia siihen oikaisua ELY-keskukselta. Lausunnon liitteenä on hankkeesta vastaavalle lähetetty ohje maksua koskevan oikaisuvaatimuksen tekemiseen.

Johtaja
Rakennusneuvos

Heikki Aronpää

Limnologi

Marjaana Eerola

LIITTEET

Maksua koskeva oikaisuvaatimusosoitus (hankkeesta vastaavalle)

Arviointiselostuksesta annetut lausunnot ja mielipiteet (hankkeesta vastaavalle)

TIEDOKSI

Kärsämäen kunta

Haapaveden kaupunki

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto/Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry

Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry

Kainuun ELY-keskus/Kalatalouden ryhmä

Vattenfall Sähköntuotanto Oy

Peruspalvelukuntayhtymä Selänne/Ympäristölautakunta

Metsähallitus/Pohjanmaan luontopalvelut

Pyhäjokivarren kalastusalue

Kärsämäen osakaskunta

Suomen ympäristökeskus

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto/Ympäristöluvut

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus/Liikenne ja infrastruktuuri

Mielipiteen esittäjät